Samenvatting Regioarrangement Achterhoek

De regio Achterhoek kenmerkt zich door een prachtige groene woon- en leefomgeving, een bloeiende en innovatieve maakindustrie, kennisintensieve landbouwbedrijven en een cultuur van samenwerken en vertrouwen. De identiteit en kenmerken van de Achterhoek vormen mede de basis van toekomstige (ruimtelijke) invulling. In het regioarrangement zijn langs drie perspectieven (natuur en landbouw, mobiliteit, energie en (circulaire) economie, en leefbare steden en regio's) kansen en dilemma's uitgewerkt. Het werken aan een integrale, gebiedsgerichte aanpak die recht doet aan het karakter van de Achterhoek, is noodzakelijk om de grote opgaven en transities aan te kunnen voor een duurzame toekomst. Om dit te bereiken, zijn agenderend zeven speerpunten geformuleerd, die ieder verbindingen naar met andere thema's hebben. De overkoepelende ambitie is: leefbaarheid in de regio en sterke gemeenschappen in een sterk landschap.

De gemeenten Aalten, Berkelland, Bronkhorst, Doetinchem, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Winterwijk, het waterschap Rijn en IJssel, 8RHK Ambassadeurs en de provincie Gelderland hebben aan dit regioarrangement gewerkt.

Kansen en dilemma's in een notendop

Natuur & Landbouw
Een groot deel van de Achterhoek is in gebruik als landbouwgebied en er zijn bijzondere natuurgebieden. De inrichting van het watersysteem in de Achterhoek dateert echter uit de vorige eeuw en past niet meer bij het huidige klimaat en de snelheid waarmee het klimaat verandert in deze eeuw. De Achterhoek ondervindt de consequenties van droogte, de risico's van extreme buien en extremere waterstanden van de grote rivieren. De Achterhoek heeft tussen 2018 en 2022 jaar vier extreem droge jaren meegemaakt: Het belang van meer ruimte voor water (vasthouden) is groot. We kunnen daarmee meerdere doelen dienen: omgaan met structurele droge perioden en extreme neerslag, het behouden van een aangename leefomgeving voor algemeen welzijn en gezondheid, en een goede instandhouding en beleving van ons cultureel erfgoed.

Er staan grote veranderingen op stapel voor agrariërs om een gezonde agrarische sector te kunnen blijven. Er is een duurzaam economisch perspectief nodig voor agrariërs die hun bedrijf verder ontwikkelen. Er zullen de komende jaren keuzes gemaakt moeten worden om zo een goede balans te realiseren tussen natuur, landbouw en klimaat in samenhang met andere opgaven. Belangrijk is het uitwerken van andere verdienmodellen of flankerend beleid voor boeren om te kunnen omschakelen naar andere, meer duurzame vormen van landbouw. De beschikbaarheid van grond voor toekomstig en wellicht meer extensief grondgebruik is een aandachtspunt. Met het actief regionaal stimuleren van kavelruil, via gebiedsprocessen, en het benutten van grondmobiliteit kan een bijdrage worden geleverd aan de ontwikkeling van de landbouw zodat die passend is bij een duurzame ontwikkeling in de regio.

Netwerken voor mobiliteit, energie en (circulaire) economie
Gemeenten, provincie en het waterschap zien knelpunten op het elektriciteitsnetwerk voor het leveren en terug leveren van opgewekte elektriciteit. Overheden en netbeheerders zullen het werk aan het energiesysteem af moeten stemmen op de huidige en toekomstige energiebehoefte voor wonen, werken en mobiliteit. Dat vraagt dat we ons daarop gaan organiseren. Duurzame energiebronnen en infrastructuur zullen ruimte in beslag nemen. Integraal programmeren van het energiesysteem vraagt kortom om integrale bestuurlijke keuzes over de toekomstige ontwikkeling en prioritering van aansluitingen op, en ontwikkeling van energie-infrastructuur.

Wat betreft mobiliteit wordt ingezet op bereikbaarheid van de Achterhoek en intensivering van (duurzame) mobiliteitsvoorzieningen binnen de regio. Wat het eerste betreft zijn doorontwikkeling van de RegioExpres en het vergroten van doorstroming op het traject A12-A18-N18 van belang. Er ligt vooral een opgave voor de ontwikkeling van de N18 naar een regionale doorstroomweg. Wat betreft de mobiliteitsvoorzieningen is een

fijnmazig stelsel met regionale hub's, vraaggerichte concepten en fietsvoorzieningen voorzien. Uitdagingen hierbij zijn een goede aansluiting te vinden bij ambities voor water, bodem en natuur en te kijken wat voor synergie er met (nieuwe) energievoorzieninging en energie-infrastructuur kan worden bereikt,

Mobiliteit en energievoorziening zijn ondersteunend voor een beweging naar een meer circulaire economie. In een dergelijke meer duurzame economie is er sprake van gebruik van duurzame energie, een reductie in het verbruik van primaire grondstoffen en een verminderde emissie van CO_2 en stikstof.

Leefbare steden & regio's
Om leefbare steden, kernen, dorpen en buurtschappen te houden, is een palet aan voorzieningen, passende woningen en werklocaties nodig. Wat betreft wonen kiest de regio voor het toevoegen van voldoende (betaalbare) woningen met vooral aandacht voor starters en ouderen. Daarnaast zijn er investeringen nodig om de woningvoorraad toekomstbestendig te maken, dat betekent: energiezuinig, levensloopbestendig en warmtetransitie-gereed maken. De inzet van innovaties en duurzame manieren van wonen en bouwen zijn daarbij van belang.

Rijk, provincie gemeenten werken aan voldoende en toekomstbestendige werklocaties. Daarbij is er aandacht voor de herstructurering en intensivering van bestaande bedrijventerreinen. Er zal verder na worden gedacht over het gewenste toekomstige economische profiel van de regio en standaarden die gewenst zijn bij de doorontwikkeling van bestaande en realisatie van nieuwe bedrijfsterreinen. Inpassing van meer circulaire activiteiten en bedrijven in hogere milieucategorieën zijn hierbij aandachtspunten.

Wonen en werken kent een aantal knelpunten en kansen. Zo is er landelijk een terugval in de woningbouwontwikkeling te constateren. Wat kansen betreft zijn er mogelijkheden om wonen en werken te koppelen aan andere gebiedsopgaven. Zo bieden bijvoorbeeld vrijkomende agrarische gebouwen mogelijkheden voor een andere ruimtelijke invulling. Daarnaast zijn wonen en werken nadrukkelijk gekoppeld aan de ontwikkeling van mobiliteits- en energievoorzieningen en vereist de ontwikkeling daarvan aansluiting bij keuzes die voor het landelijk gebied gemaakt gaan worden.

Opvallende punten die naar voren komen door bestaande ambities op de bovenstaande punten samen te brengen
Een duurzame toekomstige en gezonde leefomgeving in de Achterhoek vraagt om in te spelen op klimaatverandering en het tegengaan van de negatieve effecten daarvan door inzet op meer duurzame energie, een transitie van de landbouw op weg naar een meer duurzaam voedselsysteem en aanpak van droogte en de kwaliteit van het water en bodem. We denken aan de ontwikkeling van wonen en werken in relatie tot de netcapaciteit en de stikstofopgaven, maar ook aan de ontwikkeling van een breed en fijnmazig mobiliteitsaanbod in relatie tot wonen, werken en voorzieningen. Een andere uitdaging is het behouden van de ruimtelijke kwaliteit van het Achterhoekse coulisselandschap, de fijnmazige en verspreide structuur van steden, dorpen en buurtschappen en tegelijkertijd ruimte te vinden voor waterberging, groene infrastructuur en recreatie- en bewegingsmogelijkheden.

Speerpunten
Om dit te bereiken, zijn agenderend in de regio Achterhoek zeven speerpunten geformuleerd, die onderling verbindingen met elkaar hebben. De overkoepelende ambitie van deze speerpunten is:

Leefbare gemeenschappen en sterke landschappen
Centraal staat de leefbaarheid, zowel in de vorm van sterke dorpen, kernen en steden maar ook in de vorm van het in evenwicht brengen van het natuurlijk systeem: water, bodem en natuur (biodiversiteit). Beiden dragen bij aan de gezondheid en geluk van de inwoners. In de Achterhoek bestaat een sterk identiteitsgevoel, bijbehorende cultuur, sterke sociale netwerken zoals het naoberschap en innovatievermogen. Dit is ontstaan uit het moeten vinden van oplossingen gecombineerd met een sterke samenwerkingscultuur en elkaar wat gunnen. Daarnaast zijn de Achterhoekers 'doeners' die graag experimenteren. Leren door aanpakken, en

over de grens te kijken. Naar andere regio's in Nederland en naar Duitsland. En dat in een prachtig landschap, dat wel onder druk staat en daarmee een fundamenteel aandacht en oplossingen nodig heeft. Versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het kleinschalige, fijnmazige (coulisse)landschap is een belangrijke randvoorwaarde.

De leefomgeving in de Achterhoek vraagt om in te spelen op klimaatverandering en het tegengaan ervan door inzet op meer duurzame energie, een transitie van de landbouw naar kringlooplandbouw en aanpak van droogte en de kwaliteit van het water en de bodem. De kwaliteit van het Achterhoekse landschap willen we verder ontwikkelen, we hebben een prachtig landschappelijk casco als basis. Daarnaast denken we aan een leefomgeving die voor de Achterhoekers passende, toegankelijke en goed bereikbare voorzieningen biedt, waardoor we fijn en gezond kunnen wonen, werken, leren en recreëren. Ruimtelijke keuzes in het landschap zijn daarmee vooral gestuurd vanuit een sociaal-maatschappelijk oogpunt.

Meer specifiek zijn onderstaand de zeven speerpunten beschreven:

1. Naar een klimaatbestendige regio
Er is in de Achterhoek een breed gevoelde urgentie om te komen tot een andere balans tussen water vasthouden en water afvoeren en een betere balans tussen gebruik en benutten van (grond) water. En om de kwaliteit van het water en de bodem te behouden en te verbeteren. De aanpak van droogte is cruciaal voor toekomstige landbouw, onze natuur, wonen en werken. Werken aan klimaatbestendigheid stopt niet bij de grens: ook de relatie met Duitsland vraagt aandacht.

2. Aantrekkelijke woonomgeving met passende voorzieningen
Van belang zijn voldoende en passende woningen. Dat betekent: zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve versterking van het woonaanbod. Het gaat ook over het toevoegen van betaalbare woningen. Daarnaast is een aantrekkelijke woonomgeving met passende voorzieningen van belang. Met beschikbaarheid van goede, tijdige een betaalbare zorg. Zeker in een regio die tegelijkertijd vergrijst en groeit (economisch en in aantal inwoners). Kwalitatief goede én toegankelijk zorg is essentieel voor onze leefbaarheid.

3. Toekomstbestendige landbouw
De Achterhoek wil koploper blijven in het realiseren van de kringlooplandbouw en geeft daarbij als eerste aandacht aan al in de regio gevestigde boeren, die perspectief in hun sector zien. Op dit punt willen partijen hun kracht als experimenteerregio inzetten. Het is van belang een transitie richting een meer duurzame landbouw met goede verdienmodellen te ondersteunen en te versnellen. Hierbij is ook ruimte voor natuurinclusieve en regeneratieve landbouw. Een helder toekomstperspectief en passende kaders zijn essentieel. Daarnaast zal er aandacht zijn voor de (sociale consequenties) van stoppers.

4. Slim bereikbare regio
Bereikbaarheid van en binnen de Achterhoek is een randvoorwaarde voor de voorziene groei van de economie, het aantal inwoners en het aantal woningen, voor toerisme en recreatie en sociale interactie in de regio. We willen een adequaat gefinancierde, goed bereikbare en soepel doorstromende regio met duurzame vormen van transport realiseren. Deze zal bijdragen aan de toekomstige economische ontwikkeling, leefbaarheid en brede welvaart in de Achterhoek.

5. Duurzaam economisch perspectief
Er wordt 3O breed (maatschappelijke organisaties, overheid, ondernemers) gewerkt aan innovatie, verduurzaming en digitalisering van de Achterhoekse economie. Er is een sterke maakindustrie, maar ook veel werkgelegenheid in de bouw, zorg, handel en een sterke agro-sector. Slimme cross-overs tussen verschillende sectoren zijn daarbij een belangrijk speerpunt. Het beschikbaar zijn van voldoende bedrijfsruimte een belangrijke randvoorwaarde. De ontwikkeling van toerisme en recreatie is een kans voor de ontwikkeling van steden, dorpen, kernen en omliggende gebieden. Er wordt gewerkt aan het tekort op de

arbeidsmarkt. Daartoe wordt ingezet op het inzetten van talenten op de arbeidsmarkt, het aantrekken van mensen buiten de regio en vooral ook op een inclusieve arbeidsmarkt. Een samenleving waarin iedereen mee doet en ook kan doen

6. Meer duurzame energie

In lijn met het derde akkoord van Groenlo zet de Achterhoek zich in voor een energie neutrale regio in 2050, met als beoogd tussendoel 55% CO_2 reductie in 2030. Via de RES 2.0. wordt ingezet op de concretisering van deze ambities. Daarnaast is de noodzaak om te komen tot een toekomstbestendig energiesysteem, met zowel uitbreidingen en aanpassingen van de energie-infrastructuur als keuzes in de energievoorziening van functies. Een belangrijk aandachtspunt is het voorkomen van netcongestie. Evenals de balans tussen productie en gebruik. De toekomstige ontwikkeling van energie-infrastructuur en nieuwe energiebronnen vraagt om integrale bestuurlijke keuzes.

7. Versterking (cultuur)landschap Achterhoek

Door de versterking en toename van landschapselementen en het versterken van het groenblauwe raamwerk draagt de Achterhoek bij aan de biodiversiteit en hiermee ook aan de versterking van het Achterhoekse cultuurlandschap. Daarnaast zetten we in op het verder versterken en ontwikkelen van de bijzondere landschappen die de Achterhoek rijk is. Door deze versterking kunnen de landbouwtransitie, natuurversterking en waterkwaliteit- en kwantiteit een impuls krijgen.

Vervolgstappen

De uitwerking van onze opgaven zal gebiedsgericht zijn we gaan nader vorm geven hoe we de ruimtelijke kwaliteit willen borgen. Er zijn in de Achterhoek al enkele goed lopende gebiedsprogramma's en -processen in voorbereiding en uitvoering. Deze gebiedsprogramma's en processen zetten we voort. De partners zorgen er samen met 8RHK ambassadeurs voor dat ze in de regio zichtbaar, aanspreekbaar en aanwezig zijn.
Om tot ruimtelijke keuzes en prioriteiten te komen, zal de NOVI-methodiek bijdragen aan afwegingen die gemaakt moeten gaan worden. De volgende uitgangspunten zijn daarbij richtinggevend:

- De bestaande identiteit en kenmerken van de Achterhoek vormen de basis van toekomstige (ruimtelijke) invulling van zaken;
- Meervoudig ruimtegebruik wordt gestimuleerd.

Met name opgaven voor energietransitie, wonen, werken, mobiliteit, natuur en landbouw zijn sterk onderling verbonden en hebben invloed op elkaar qua ruimtebeslag. Samenhangende toekomstige dilemma's zijn relevant en keuzes noodzakelijk. Met elkaar zullen partijen concept-besluiten die hiervoor nodig zijn, uitwerken en agenderen in de daarvoor passende bestuurlijke gremia. Daarna leggen alle de concept-besluiten voor aan de bevoegde gezagen voor besluitvorming.

Het realiseren van het geheel aan bovenstaande opgaven vraagt een substantiële investering. Hiervoor is een passende financiering nodig die met betrokken partijen nader zal worden uitgewerkt.

Monitoren

Op dit moment rapporteren we als medeoverheden nog niet gestructureerd over de voortgang, financiën en resultaatsdoelstellingen van lopende gebiedsprogramma's en processen. De provincie zal hiertoe een monitoring opzetten i.s.m. gemeenten, waterschap over deze lopende gebiedsprojecten en programma's. De monitoring wordt op maat gemaakt om eenduidig te verantwoorden aan het Rijk en om bij te kunnen sturen.

Actualiseren en herijken regioarrangement

Twee keer per jaar zal een bestuurlijk overleg plaatsvinden over het regioarrangement. We bespreken dan de voortgang en de samenhang qua uitvoering van gebiedsprogramma's en gebiedsprocessen en in het bijzonder: de kansen en dilemma's die we daarbij tegenkomen. In principe zal het regioarrangement elke twee jaar worden herijkt. De herijking vindt plaats met vertegenwoordigers van de provincie, het waterschap en de gemeenten en in samenspraak met 8RHK ambassadeurs vanuit ieders rol en verantwoordelijkheid.